

УДК 378.147.091.33-027.22

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.34.317997](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.34.317997)

ВІТАЛІЙ ЗАЙКА

ORCID: 0000-0001-5710-2997

ЛЮБОВ КУТОРЖЕВСЬКА

ORCID: 0000-0001-8639-7958

МАЙЯ МЕЛЬНИЧУК

ORCID: 0000-0003-4111-7849

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПРАКТИКА В СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ПНПУ ІМЕНІ В.Г.КОРОЛЕНКА

Стаття присвячена аналізу ролі та значенню практичної підготовки для студентів, які навчаються на факультеті психології та соціальної роботи ПНПУ імені В.Г. Короленка. Автори розглядають практику як невід'ємну складову професійного становлення майбутніх фахівців, що сприяє розвитку професійних навичок, формуванню етичних норм та глибшому розумінню специфіки майбутньої діяльності. У статті акцентується увага на структурі, особливостях організації та методах практичного навчання, що використовуються в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка. Також підкреслюється важливість практичного досвіду для адаптації студентів до сучасних вимог ринку праці та вирішення психологічних та соціальних проблем у професійній сфері.

Ключові слова: *заклад вищої освіти, здобувач, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, другий (магістерський) рівень вищої освіти, навчання, форми організації навчання, теоретична підготовка, практична підготовка, види практик, навчальна практика, виробнича практика, база практики, завдання практики, звітна документація.*

Актуальність теми дослідження. Актуальність практичної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану стає надзвичайно високою, оскільки практичні навички та реальний досвід роботи допомагають здобувачам швидко адаптуватися до нових соціальних, психологічних та економічних умов. Військові дії, психологічний тиск, обмеженість ресурсів та постійна невизначеність впливають на навчальний процес, вимагаючи від викладачів і здобувачів проявів гнучкості, стійкості та інноваційного підходу. Освіта в цих умовах не тільки забезпечує набуття професійних знань, але й сприяє зміцненню психологічної стійкості, формуванню соціальної відповідальності та активної громадянської позиції. Крім того, воєнний стан підкреслює важливість навчання фахівців у сферах, що можуть безпосередньо сприяти відновленню суспільства, таких як соціальна робота, психологія, кризова психологія та педагогіка. Одним із головних компонентів навчання здобувачів вищої освіти відводиться саме практичній підготовці. Практична підготовка сприяє формуванню таких важливих умінь, як кризове реагування, стресостійкість, комунікація в умовах невизначеності, а також здатність швидко ухвалювати рішення у критичних ситуаціях. В умовах воєнного стану ЗВО зосереджують зусилля на створенні реалістичних моделей і тренувальних програм, що дозволяють студентам отримувати досвід у безпечних умовах, готуючи їх до реальних викликів, з якими вони можуть зіткнутися під час професійної діяльності (Друганова, Боярська-Хоменко, 2024; Сидоренко, Кулішов, Торба, Фархшатов, 2022; *Практична підготовка здобувачів...*, 2022; Сидоренко, Кулішов, Торба, 2023).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання важливості практичної підготовки здобувачів вищої освіти висвітлено у низці праць наукового та методичного характеру вітчизняних науковців: Білик В.М. (Друганова, Білик, Зеленська, 2022), Друганова О.М. (Друганова, Боярська-Хоменко, 2024; Друганова, Наливайко, 2023; Друганова, Білик, Зеленська, 2022), Зеленська Л.Д. (Друганова, Білик, Зеленська, 2022), Зязюн І.А., Кремень В.Г., Кулішов В.С. (Сидоренко, Кулішов, Торба, 2023), Наливайко О.О., Ничкало Н.Г., Овчарук О.В., Пономарьова О.В., Савченко Л.В., Сидоренко В.В. (Сидоренко, Кулішов, Торба, 2023), Торба Н.Г. (Сидоренко, Кулішов, Торба, 2023) та ін.

Мета статті полягає в дослідженні ролі і значення практичної підготовки в освітньому процесі здобувачів вищої освіти спеціальностей 053 Психологія та 231 Соціальна робота факультету психології і соціальної роботи в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка.

Методи дослідження: аналіз науково-методичних, навчальних літературних джерел та узагальнення власного та університетського досвіду проведення навчальних та виробничих практик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що основними формами організації навчання у вищій школі є лекції, семінарські, лабораторні, практичні заняття, самостійна робота здобувачів, навчальна та виробнича практика. Головною ланкою дидактичного циклу є *лекція*: частина вчених вважають, що лекція є методом навчальної роботи; інші схильні ототожнювати це поняття з формою навчальної роботи; має місце думка, – стверджує А. Кузьмінський, – це вид навчальної діяльності, який проводиться у рамках традиційних форм навчання (Кузьмінський, 2005, с. 268). А. Алексюк стоїть на позиції, що лекція – це «форма організації і метод навчання» (Алексюк, 1983); академік С. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» дає таке визначення лекції: «Лекція – систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, методів науки» (Гончаренко, 1997, с. 189).

Упродовж навчання здобувачі мають не лише оволодіти відповідною сумою знань, а й (і це головне), – стверджують дослідники, – навчитися самостійно опановувати знання, оволодіти вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці (Друганова, Наливайко, 2023): участь здобувачів у практичних заняттях забезпечує оптимальні умови для інтелектуального розвитку особистості, оволодіння раціональними методами та прийомами практичної діяльності, формування соціальної зрілості майбутніх психологів, практичних психологів, кризових психологів, соціальних працівників (соціальних педагогів) на семінарських, лабораторних та інших видах практичних занять, на яких майбутні фахівці формують професійні вміння й навички.

«Знання, здобуті при вивченні дисциплін професійної і практичної підготовки, – стверджує М. Фіцула, – можна вважати надбанням здобувача тільки за умови, що він приклав для їх здобуття свої розумові та практичні зусилля» (Фіцула, 2010).

Самостійна робота здобувачів сприяє формуванню самостійності, ініціативності, дисциплінованості, точності, почуття відповідальності, необхідних майбутньому фахівцю у навчанні і професійній діяльності (Фіцула, 2010, с. 203).

Семінар – вид навчальних занять практичного характеру, спрямованих на поглиблене опрацювання теоретичного матеріалу. Професор А. Алексюк називає такі різновиди семінарських занять: семінар запитань і відповідей; семінар – розгорнута бесіда; семінар – колективне читання; семінар, що передбачає усні відповіді здобувачів з наступним їх обговоренням; семінар-дискусія; семінар, що передбачає обговорення й оцінювання рефератів здобувачів; семінар-конференція (Алексюк, 1983, с. 472-473).

Лабораторне заняття – форма навчального заняття, за якого здобувачі під керівництвом викладача особисто проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичної перевірки і підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, набувають практичних навичок роботи з технікою, оволодівають методикою експериментальних досліджень у конкретній галузі.

Індивідуальне навчальне заняття – заняття, що проводиться з окремими здобувачами з метою підвищення рівня їх підготовки та розвитку потенційних творчих здібностей.

Консультація – форма навчального заняття, що передбачає надання здобувачам потрібної допомоги у засвоєнні теоретичних знань і виробленні практичних умінь і навичок шляхом відповіді викладача на конкретні запитання або пояснення окремих теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Колоквіум – вид навчальної роботи, що передбачає з'ясування рівня засвоєння здобувачами знань, оволодіння вміннями й навичками з окремої теми чи розділу. На колоквіум викладач запрошує в позанавчальний час групу здобувачів і в процесі співбесіди з'ясовує рівень засвоєння матеріалу.

Тьюторські заняття – вид роботи зі здобувачами, коли педагог-наставник керує невеликою групою здобувачів, допомагає їм у навчанні, стежить за їхньою навчальною діяльністю, керує професійною підготовкою.

Практичне заняття – форма навчального заняття, в ході якої викладач організовує розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння й навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачами відповідно сформульованих завдань з чіткою професійною спрямованістю.

У ЗВО України впродовж десятиріч склалися певні форми *науково-дослідної роботи* здобувачів: участь у різних видах навчальної аудиторної роботи (лекції, семінари, лабораторні заняття) з елементами наукових досліджень; індивідуальна робота викладачів зі здобувачами, які займаються науковими дослідженнями; науково-дослідна робота здобувачів у наукових гуртках; участь здобувачів-дослідників у постійних наукових проблемних групах; участь здобувачів у науково-практичних конференціях, наукових читаннях, семінарах; проведення наукових пошуків у процесі виконання різних видів практики.

Багаторічний досвід діяльності вітчизняних ЗВО, – стверджує А. Кузьмінський, – дає підстави виокремити такі види науково-дослідної роботи здобувачів: аналіз наукової літератури; систематизація матеріалів опрацювання літературних джерел; добір наукової літератури, складання бібліографій з визначених тем; підготовка наукових повідомлень і рефератів; наукові доповіді, тези; наукові статті;

методичні розробки з актуальних питань професійної діяльності; наукові звіти про виконання елементів досліджень під час практики; курсові дослідження; дипломні та магістерські роботи (Друганова, Боярська-Хоменко, 2024, с. 392).

Окрім теоретичної підготовки, здобувачі вищої освіти педагогічного університету, майбутні психологи, практичні психологи, кризові психологи, соціальні працівники (соціальні педагоги), які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», «магістр», протягом навчального року охоплені такими видами практик: «Виробнича практика з вікової та педагогічної психології», «Виробнича практика з психології розвитку та педагогічної психології», «Навчальна практика у закладах освіти», «Навчальна практика в соціальних установах», «Навчальна практика психолога-стажиста» (II курс), «Виробнича волонтерська практика» (III курс), «Виробнича психологічна корекційно-діагностична практика», «Виробнича практика у соціальних установах», «Виробнича практика у закладах освіти», «Виробнича психологічна корекційно-діагностична практика» (IV курс), «Виробнича психологічна практика», «Виробнича практика в соціальних установах і організаціях», «Виробнича практика кризових психологів» (V курс), «Виробнича практика у психологічній службі», «Виробнича соціально-педагогічна практика», «Виробнича (консультативна) практика» (VI курс).

Так, під час проходження навчальної практики у соціальних установах (територіальних центрах соціального обслуговування пенсіонерів та самотніх громадян; центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; центрах зайнятості; центрах професійної, медичної та соціальної реабілітації людей з інвалідністю; геріатричних пансіонатах; притулках для неповнолітніх; центрах соціально-психологічної реабілітації неповнолітніх; будинках нічного перебування бездомних громадян; центрах обліку бездомних громадян; соціальних готелях; центрах соціальної адаптації; інших закладах.

Соціальні послуги можуть надаватись і недержавними організаціями (НДО, НУО, ГО, благодійними фондами), релігійними громадами, приватними підприємцями та безпосередньо відповідними спеціалістами в громаді) для здобувачів II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету психології і соціальної роботи спеціальності 231 Соціальна робота освітньої програми «Освітньо-професійна «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)» є першим і важливим етапом входження здобувачів вищої освіти до навчального процесу у ЗВО з метою формування в них активного ставлення до здобуття високого рівня наукових і професійних знань, умінь і навичок для майбутньої практичної діяльності в галузі соціальної роботи. Навчальна практика у соціальних установах проводиться з відривом від навчання. Мета навчальної практики: ознайомлення здобувачів вищої освіти з особливостями майбутньої професійної діяльності фахівців з соціальної роботи, соціальної педагогіки в соціальних установах. Під час навчальної практики у соціальних установах здобувачі вищої освіти ознайомлюються з кваліфікаційними вимогами до фахівців соціальної сфери, основними видами, завданнями та змістом їх діяльності у соціальних установах, з історією створення установ, метою діяльності та видами робіт щодо надання допомоги вразливим верствам населення. Здобувачі опрацьовують першоджерела та знайомляться, як надається допомога внутрішньо переміщеним особам (ВПО) в період повномасштабного збройного вторгнення РФ в Україну, процедуру надання допомоги воїнам ЗСУ, ветеранам АТО, ООС, афганцям, а також дізнаються щодо підтримки та надання допомоги дітям, батьки яких – учасники АТО; дітям, батьки яких учасники ООС; дітям, один з батьків яких загинув (пропав безвісти) під час бойових дій або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, а також внаслідок захворювання та дітям, сім'ї яких проживають у населених пунктах на лінії зіткнення. Майбутні фахівці соціальної сфери опрацьовують першоджерела та дізнаються про надання допомоги багатодітним сім'ям, випускникам інтернатних закладів освіти, вихованцям прийомних родин, дитячих будинків сімейного типу, а також про надання допомоги постраждалим під аварією на Чорнобильській АЕС; безробітним; маргіналам; пенсіонерам; людям з інвалідністю; родинам, де є невиліковно хворі; родинам, де є хворі на алкоголізм, наркоманію; родинам, члени яких відбувають покарання та ін. Таким чином, майбутні фахівці під час проходження навчальної практики у соціальних установах дізнаються, як реалізується державна соціальна політика: соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальна допомога, соціальна підтримка.

Згідно загальних вимог до основних професійних освітніх програм, нормативів навчального навантаження, обов'язкового мінімуму змісту й рівня підготовки випускників закладу вищої освіти зі спеціальності 231 «Соціальна робота» підготовка фахівця першого (бакалаврського) рівня вищої освіти передбачає виробничу практику в закладах освіти (комунальні заклади загальної середньої освіти, ЗОШ I-II, I-III ступенів, гімназії, ліцеї), яка являє собою важливий компонент в системі підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери. Практика дає можливість здобувачу застосувати і перевірити науково-теоретичні і практичні знання: майбутні соціальні педагоги з шестикласниками проводять бесіди та заходи з патріотичного виховання: під час ознайомлення з патріотичними поезіями Григорія Мокрого (лауреата Короленківської премії, нашого земляка) школярі дізнаються, що патріотичними мотивами пронизані вірші «Слава Україні» (незалежність України, – говорить Г.І. Мокрий, – «кровію пролита», історія України зшита «золотими ниточками, золотими промінцями, сонечком зігріта, ... дощичком полита», а сила –

в православному історичному слові), «Русь – росія» (автор поезії гордий, що «Київська Русь – це матір наша, яка встане із Руїн»), «Символи України» – це і «Герб – тризуб, незламний, вічний», і прапор, де «два кольори серцю милі, ... На блакитнім небосхилі – золоте колосся», і «Гімн наш – гордість, честь і слава! Весь світ його знає. Не помре повік держава, поки він лунає», і, звичайно, «мова України ... від Тараса і до Ліни живе й буде жити».

У багатьох творах автор засуджує війну – вірш «Брате», іди додому» бачимо: навіть «мова старшого «брата» звучить як «мова ката»; та поразку для «отари» пророкують сили природи: «Місяць і той втомився, упав за хмару» (згадаймо «Слово о полку Ігоревім»). У поезії «У війні немає потреби» Григорій Мокрий з сумом говорить, що «Не чекали ми загрози від північного сусіда», що «кров українського солдата тече без меж» («АТО»), що «в багатьох держав путінська агресія викликала жаж» («Правила засвоєні»), що на значній українській території «в руїнах хати і криниці, соломи спалені копиці», що навіть «хмарини, фарбовані у цвіт калини..., калиново-червоний колір на річці, озері, на морі»... («Лечу»). Та впевненість у перемозі звучить у рядках «Та світанок вже йде і розвіює сон...», «будем жити», «мрія кожного здійсниться». Таким чином, виробнича практика на останньому бакалаврському курсі є обов'язковою складовою професійної підготовки здобувачів, майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів. Формування професійних умінь і навичок, а також необхідних фахово значущих особистісних рис має відбуватися не тільки у процесі навчання, а й під час практичної діяльності.

Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» за освітньо-професійною програмою «Психологія» протягом свого навчання проходять такі види практик: виробничу практику з вікової та педагогічної психології та виробничу психологічну діагностико-корекційну практику, а за освітньо-професійною програмою «Практична психологія»: виробничу практику з психології розвитку та педагогічної психології і виробничу психологічну діагностико-корекційну практику. Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» за освітньою програмою «Психологія» проходять: виробничу психологічну практику та виробничу практику у психологічній службі.

Відповідно до графіка навчального процесу здійснюється керівництво виробничою практикою з психології розвитку та педагогічної психології здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання зі спеціальності 053 «Психологія». Програмою практики передбачено виконання комплексу завдань зі змістових модулів: «Психологія розвитку» та «Педагогічна психологія». Зокрема, завдання першого модуля надає можливість здобувачам практично удосконалити фахові знання та уміння зі здійснення спостереження за поведінкою учнів у процесі здійснення навчальної діяльності, проведення індивідуальної психологічної діагностики дитини, її пізнавальної, мотиваційної, емоційно-вольової сфер, індивідуально-типологічних характеристик і спілкування; укладання психолого-педагогічної характеристики. Опанування модулю з педагогічної психології дає можливість здобувачам розвинути уміння практичної роботи з молодшими школярами, визначення їх мотивації та темпераменту, здійснення психологічного аналізу навчального процесу, узагальнення емпіричних даних у психолого-педагогічній характеристиці на досліджуваного учня.

За результатами проходження виробничої психологічної корекційно-діагностичної практики здобувачі вищої освіти IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти заочної форми навчання факультету психології і соціальної роботи виконують завдання, передбачені програмою практики, оформлюють звітну документацію, демонструючи відповідний рівень оволодіння основними методами проведення досліджень, уміння кількісно та якісно аналізувати отримані результати досліджень, надавати рекомендації і відображувати їх у протоколах, складати психолого-педагогічну характеристику на досліджуваного з урахуванням основних вимог.

Виробнича практика у психологічній службі для здобувачів вищої освіти II курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти заочної форми навчання факультету психології і соціальної роботи є невід'ємною частиною навчального процесу, оскільки покликана вирішувати низку специфічних завдань, а саме: поглибити, інтегрувати та закріпити теоретичні знання, одержані здобувачами під час вивчення психологічних дисциплін, навчити свідомому застосуванню цих знань у майбутній роботі за фахом; продовжити формування та удосконалення професійно-психологічних умінь, необхідних для здійснення різних форм роботи психолога; створити умови для формування у здобувачів навичок самостійної роботи; розвивати інтерес до роботи в галузі практичної психології; адаптувати здобувачів до реальних умов майбутньої професії.

Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» за освітньою програмою «Кризова психологія» протягом свого навчання проходять такі види практик: навчальну практику психолога-стажиста та виробничу психологічну діагностико-корекційну практику. Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» за освітньою програмою «Кризова психологія. Соціально-психологічна реабілітація» проходять: виробничу практику кризових психологів та виробничу (консультативну) практику.

Наприклад, виробнича практика кризових психологів другого (магістерського) рівня вищої освіти проводиться з метою надання магістрантам можливості реалізувати основні напрямки професійної діяльності кризового психолога у медичному, реабілітаційному та освітньому закладі: вивчення документації, обладнання та методичного забезпечення кризового психолога, здійснення діагностичної роботи особистості в кризовій ситуації, апробувати основні методи дослідження та супроводу особистості в умовах нормативних і ненормативних життєвих криз, а також з врахуванням специфіки закладу, в якому проходить практика, розвивати компетентності з організації індивідуальної корекційної та реабілітаційної роботи з особистістю в умовах життєвої кризи; сприяти формуванню вмінь планувати та організовувати роботу з людьми, працівниками підприємств (організацій) у питанні їхніх умінь міжособистісного спілкування. Базами для проходження виробничої практики кризових психологів можуть бути організації, з якими підписані договори про співпрацю: Благодійна організація «Благодійний фонд «Карітас Полтава», Благодійна організація «Вихід Є!», Благодійна організація «Всеукраїнський благодійний фонд «Соціальні реформи» та ін.

Виробнича педагогічна практика у ЗЗСО підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з модуля «Психологія», яка керується викладачами факультету психології і соціальної роботи, проводиться серед всіх педагогічних спеціальностей ПНПУ імені В.Г. Короленка та орієнтована на актуалізацію знань педагогічної та вікової психології щодо психологічних особливостей педагогічної діяльності фахівця. Її метою є опанування здобувачами загальних і фахових компетентностей, достатніх для роботи у закладах середньої освіти, для розв'язання комплексних проблем у професійно-педагогічній діяльності, оволодіння навичками творчо-пошукової діяльності. Завданнями педагогічної практики з модуля «Психологія» є: демонструвати вміння застосовувати знання у практичних ситуаціях здійснення освітньої діяльності, поглиблювати знання з предметної області; називати і описувати сучасні форми та методи освітньої діяльності, наявні проблеми у сфері освітньої діяльності, демонструвати навички їх критичного аналізу, аргументувати можливі шляхи їх вирішення та критично оцінювати їх спроможність, демонструвати вміння планувати власну освітню діяльність, забезпечувати та оцінювати її якість; називати і аналізувати шляхи мотивації здобувачів освіти до саморозвитку, демонструвати вміння розробляти план практичної реалізації для формування адекватної позитивної самооцінки та Я-ідентичності; демонструвати знання та уміння проектування освітнього процесу у закладах вищої освіти з урахуванням освітніх потреб, здібностей здобувачів освіти, психофізіологічних особливостей їх пізнавальної діяльності відповідно до сучасних освітніх тенденцій, уміти організовувати і проводити дослідницьку діяльність здобувачів освіти.

Здобувачі у період організації і проходження всіх видів практик зобов'язані (*Положення про організацію та...* 2022): брати участь у настановчій (підсумковій) конференції із питань організації практики; до початку практики одержати у факультетського / групового керівника практики / методиста консультації щодо оформлення всіх необхідних документів; прослухати інструктаж з техніки безпеки та охорони праці до початку практики; суворо дотримуватися правил внутрішнього розпорядку, охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії і розпоряджень адміністрації базового закладу, де проходить практика; своєчасно прибути на базу практики; виконати всі види робіт, передбачені програмою практики; вчасно оформляти документацію і зберігати її на робочому місці та пред'являти на вимогу керівників практики; нести відповідальність за виконану роботу; після закінчення практики подати звітну документацію і протягом перших 10 календарних днів після виробничої і 5 календарних днів після навчальної практик захистити результати практики із диференційованою оцінкою.

Висновки. Таким чином, важливість практичного навчання для професійного становлення здобувачів вищої освіти є безсумнівно ключовою. Систематичне впровадження практичних занять в освітній процес підвищує рівень підготовки здобувачів, надає їм можливість отримати необхідний досвід і відчутти специфіку майбутньої діяльності. Практика дозволяє здобувачам розвивати ключові компетентності, такі як комунікаційні навички, стресостійкість, емпатія та етичні норми, що є критично важливими для фахівців у сферах психології та соціальної роботи. Крім того, завдяки практичній підготовці підвищується здатність майбутніх фахівців до адаптації в умовах постійних змін і викликів, зокрема в сучасному соціально-економічному контексті та готовність до ефективної роботи в реальних умовах професійної діяльності.

Список використаних джерел

Алексюк, А. М. (1983). *Методи навчання і методи учіння*. Київ: Рад. шк.

Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ.

Друганова, О., Боярська-Хоменко, А. (2024). Поліпшення якості практичної підготовки здобувача вищої освіти як актуальна науково-практична проблема. *Український педагогічний журнал*, 3, 99-107. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-99-107>

- Друганова, О. М., Наливайко, О. О. (2023). Шляхи формування здатності до самоорганізації й самовдосконалення як основи успішної навчальної та подальшої професійної діяльності сучасного здобувача вищої освіти. *Освітологічний дискурс*, 3(42). DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.312>
- Друганова, О. М., Білик, В. М., Зеленська, Л. Д. (2022). Актуальні питання організації науково-педагогічної практики у процесі підготовки здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 освітні, педагогічні науки. *Теорія та методика навчання та виховання*, 52, 70-84. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.07>
- Кузьмінський, А. І. (2005). *Педагогіка вищої школи: навч. посіб.* Київ: Знання.
- Положення про організацію та проведення практик студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.* (2022). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.
- Практична підготовка здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану: матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару.* (2022). Тернопіль: Вектор.
- Сидоренко, В., Кулішов, В., Торба, Н., Фархшатова, О. (2022). Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти: аналітичний огляд. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України.
- Сидоренко, В. В., Кулішов, В. С., Торба, Н. Г. (2023). Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5 (1), 1-15. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5110>
- Фіцула, М. М. (2010). *Педагогіка вищої школи: навч. посіб.* Київ: Академвидав.

References

- Aleksiuk, A. M. (1983). *Metody navchannia i metody uchinnia [Teaching methods and learning methods]*. Kyiv: Rad. shk. [in Ukrainian].
- Druhanova, O., & Boiarska-Khomenko, A. (2024). Polipshennia yakosti praktychnoi pidhotovky zdobuvacha vyshchoi osvity yak aktualna naukovo-praktychna problema [Improving the quality of practical training of higher education applicants as a relevant scientific and practical problem]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal [Ukrainian pedagogical Journal]*, 3, 99-107. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-99-107> [in Ukrainian].
- Druhanova, O. M., & Nalyvaiko, O. O. (2023). Shliakhy formuvannia zdatnosti do samoorganizatsii y samovdoskonalennia yak osnovy uspishnoi navchalnoi ta podalshoi profesiinoi diialnosti suchasnoho zdobuvacha vyshchoi osvity [Ways of forming the ability to self-organize and self-improve as the basis for successful educational and further professional activities of a modern higher education student]. *Osvitohichnyi dyskurs [Educational discourse]*, 3(42). DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.312> [in Ukrainian].
- Druhanova, O. M., Bilyk, V. M., & Zelenska, L. D. (2022). Aktualni pytannia orhanizatsii naukovo-pedahohichnoi praktyky u protsesi pidhotovky zdobuvacha druhooho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 011 osvityni, pedahohichni nauky [Current issues of organizing scientific and pedagogical practice in the process of preparing an applicant for the second (master's) level of higher education in the specialty 011 educational, pedagogical sciences]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia [Theory and methodology of teaching and education]*, 52, 70-84. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.07> [in Ukrainian].
- Fitsula, M. M. (2010). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Higher education pedagogy]: navch. posib.* Kyiv: Akademyvday [in Ukrainian].
- Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Kuzminskyi, A. I. (2005). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Higher education pedagogy]: navch. posib.* Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
- Polozhennia pro orhanizatsiiu ta provedennia praktyk studentiv Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. H. Korolenka [Regulations on the organization and conduct of internships for students of Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko]*. (2022). Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka.
- Praktychna pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Practical training of higher education applicants under martial law]: materialy mizhfakultetskoho navchalno-metodychnoho seminaru.* (2022). Ternopil: Vektor.
- Sydorenko, V., Kulishov, V., Torba, N., & Farkhshatova, O. (2022). Innovatsiini pidkhody do orhanizatsii vydiv praktyk zdobuvachiv vyshchoi osvity u Bilotserkivskomu instytuti neperervnoi profesiinoi osvity [Innovative approaches to organizing types of internships for higher education students at the Bila Tserkva Institute of Continuing Professional Education]: analitychnyi ohliad. Bila Tserkva: BINPO DZVO «УМО» NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

Sydorenko, V. V., Kulishov, V. S., & Torba, N. H. (2023). Innovatsiini pidkhody do orhanizatsii vydiv praktyk zdobuvachiv vyshchoi osvity v period voiennoho stanu [Innovative approaches to organizing internships for higher education students during martial law]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy [Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine]*, 5 (1), 1-15. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5110> [in Ukrainian].

ZAIKA V., KUTORZHEVSKA L., MELNYCHUK M.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

PRACTICE IN THE EDUCATIONAL PROCESS SYSTEM OF FUTURE SPECIALISTS OF THE FACULTY OF PSYCHOLOGY AND SOCIAL WORK PNPV NAMED BY V.G. KOROLENKO

The article is devoted to the analysis of the role and importance of practical training for students studying at the Faculty of Psychology and Social Work of V.G. Queen The authors consider practice as an integral part of the professional formation of future specialists, which contributes to the development of professional skills, the formation of ethical norms and a deeper understanding of the specifics of future activities. The article focuses attention on the structure, features of the organization and methods of practical training used in the Poltava National Pedagogical University named after V.G. Queen The importance of practical experience for adapting students to modern requirements of the labor market and solving psychological and social problems in the professional sphere is also emphasized.

Key words: *institution of higher education, applicant, first (bachelor) level of higher education, second (master) level of higher education, training, forms of organization of training, theoretical training, practical training, types of practices, educational practice, production practice, practice base, tasks practices, reporting documentation*

Стаття надійшла до редакції 11.10.2024 р.